

ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБОМ САМОСТІЙНОЇ ЧИТАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

FORMATION OF LIFE COMPETENCE BY MEANS OF INDEPENDENT READING ACTIVITY

Здійснено аналіз психолого-педагогічних досліджень із проблеми формування самостійної читацької діяльності. Визначено особливості компонентів читацької самостійності в учнів початкових класів із вадами зору: змістовного, процесуального та мотиваційного. У статті проаналізовано зміст і шляхи формування життєвих компетентностей на уроках літературного читання, використання різноманітних методів і прийомів роботи. Визначено, що сукупність методів та прийомів формування основ життєвих компетентностей спрямовано на підготовку дитини з вадами зору до самостійного життя.

Ключові слова: дитина з вадами зору, життєва компетентність, самостійна читацька діяльність, соціокультурна компетентність, соціальна компетентність, інтерактивні технології навчання.

Проведен анализ психолого-педагогических достижений в формировании самостоятельной читательской деятельности. Определены особенности компонентов читательской самостоятельности у учеников начальных классов с нарушениями зрения: мотивационного, содержательного, процессуального. В статье проанализированы содержание и пути формирования жизненных компетенций на уроках литератур-

ного чтения, использование разнообразных методов и приемов работы. Совокупность определенных методов и приемов формирования основ жизненных компетенций направлена на подготовку детей с нарушениями зрения к самостоятельной жизни.

Ключевые слова: ребенок с нарушениями зрения, жизненная компетентность, самостоятельная читательская деятельность, социокультурная компетентность, социальная компетентность, интерактивные технологии обучения.

The psychological and pedagogical achievements on the problem of the formation of independent reading activity are analyzed in the article. The features of the components of reading independence among the children of primary classes with visual impairments: motivational, substantive, procedural are defined. The article analyzes the content of life competences at the lessons of literary reading, the ways of their formation, the using of various methods and techniques of work. The combination of certain methods and techniques of forming the foundations of life competences is aimed at preparing children with visual impairments for independent living.

Key words: child with visual impairment, life competence, independent reading activity, socio-cultural competence, social competence, interactive learning technologies.

УДК 376.1-056.26:617.751.6:028

Купрас В.В.,

заступник директора

з навчальної роботи

КЗО «Навчально-реабілітаційний центр № 12»

Дніпропетровської обласної ради»,

доцент кафедри педагогіки

та спеціальної освіти

Дніпровського національного

університету імені Олеся Гончара

Постановка проблеми у загальному вигляді.

На етапі сучасного стану розвитку українського суспільства завданням реформування змісту освіти постає формування особистості, здатної сприймати, розуміти та збагачувати матеріальні й духовні цінності. Основна мета нової української школи – створити умови для розвитку й самореалізації кожної особистості як громадянина України; формувати покоління, здатне навчатися протягом життя; створювати й розвивати цінності громадянського суспільства.

Враховуючи зміни в Програмі літературного читання, які визначені в Державному стандарті початкової загальної освіти [3], ідеї концепції «Нова українська школа» [7], основною метою вивчення курсу «Літературне читання» є розвиток учнів засобами читацької діяльності; формування читацької компетентності учнів початкових класів, яка є основною складовою частиною комунікативної та пізнавальної компетентностей; ознайомлення учнів із дитячою літературою як мистецтвом слова; підготовка їх до систематичного вивчення курсу літератури в основній школі [2, с. 80–84].

Головна увага також звертається на формування в учнів цікавості до читання, міцних навичок усвідомленого читання, удосконалення підготовки учнів початкової ланки до самостійного вибору і

читання книг. На відміну від масової школи, діти з вадами зору не можуть так широко залучатися до читання літератури, як діти з нормальним зором, оскільки в них спостерігається швидка зорова втома, психічна стомлюваність, нервові збудження тощо. Такі чинники заважають цим дітям працювати із книжкою, як це роблять учні з нормальним зором.

Отже, проблема спеціальної організації навчального процесу, спрямованого на формування життєвих компетентностей засобом розвитку самостійної читацької діяльності учнів із вадами зору, є актуальною на сучасному етапі розвитку спеціальної педагогіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень і науково-методичної літератури показує, що питання розвитку самостійної читацької діяльності вивчали В. Мартиненко, М. Наумчук, Г. Олійник, Г. Підлужна, О. Савченко, Н. Скрипченко й інші вчені. У працях цих авторів визначаються першооснови літературної освіти в початковій школі, обґрунтовуються основні вимоги до читацької діяльності, розглядаються шляхи вдосконалення уроків літературного читання.

Проблема становлення методики формування самостійної читацької діяльності в учнів висвіт-

лено в наукових працях Є. Виноградової, Н. Волошиної, Н. Дружиніної, Д. Кунаєва й інших.

Особливо гостро проблема розвитку спеціальної методики навчання читання постала перед ученими-тифлопедагогами. Важливими є наукові доробки тифлопедагогів Л. Вавіної, В. Ремажєвської, Т. Свиридюк, С. Федоренко, які вдосконалили сучасну методику навчання літературного читання й української мови дітей із вадами зору.

Аналіз спеціальної науково-методичної літератури показав, що визначалися деякі підходи до формування самостійної читацької діяльності. Одні з них висвітлювали значення і роль роботи з дитячою книжкою (Є. Бойко, Л. Вавіна, І. Моргуліс, Т. Свиридюк, В. Феоктистова, І. Чигринова), формування базових компонентів читацької діяльності в дітей із глибокими порушеннями зору (Л. Вавіна, Є. Гончарова, Т. Єгорова, М. Земцова, Т. Свиридюк), посилення корекційно-розвивальної та корекційно спрямованої роботи в спеціальній школі на уроках літературного читання (Л. Вавіна, Т. Дегтяренко, М. Костючек, Н. Лур'є, І. Моргуліс, С. Покутнєва, Л. Солнцева, Є. Синьова, В. Тарасун, С. Федоренко).

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Проблема ж формування життєвих компетентностей засобом розвитку самостійної читацької діяльності в сучасній початковій школі для дітей із вадами зору майже не висвітлена. Організація навчально-виховного процесу, уроків літературного читання та роботи з дитячою книжкою ускладнюються внаслідок недостатності методичних матеріалів із цього розділу навчання; відсутності умов для формування елементарних життєвих і соціальних навичок учнів із вадами зору (щодо пізнання, спілкування, практичної діяльності), необхідних для реалізації їхніх власних рішень, успішного вирішення життєвих завдань.

Отже, перспективним у розвитку життєвих компетентностей та самостійної читацької діяльності учнів із вадами зору є впровадження інноваційних, ігрових технологій, які активізують учнів, спонукають до засвоєння духовних цінностей, соціальної взаємодії, критичного мислення, а вчителю допомагають створити атмосферу співпраці та творчої взаємодії.

Мета статті – обґрунтувати та визначити важливі життєві компетентності для дітей із вадами зору, особливості їх формування засобом розвитку самостійної читацької діяльності в учнів початкових класів із вадами зору.

Виклад основного матеріалу. Поняття «життєва компетентність» особистості є одним із тих, що засвідчує складне й багатоаспектне явище в системі соціалізації людини, її освіти, навчання та виховання. Вона охоплює знання, уміння, навички, способи діяльності, розвинені можливості

сприймання, розуміння та творчого використання матеріальних і духовних цінностей суспільства [11, с. 28].

На думку В. Зарицької, «життєва компетентність є цілісним утворенням, яке становить системну властивість усієї особистості, що характеризує її здатність зберігати та оптимально відтворювати, розвивати себе, своє життя, успішно діяти в різних життєвих ситуаціях, вирішувати складні життєві проблеми» [11, с. 28].

Різні аспекти компетентісного підходу відображено в численних працях (І. Зимня, В. Краєвський, А. Хуторський, О. Овчарук, Н. Бібік, О. Локшина, О. Пометун, Т. Байбара й інші).

Компетенція розуміється як коло питань, щодо яких особистість має бути обізнана, або певна сфера діяльності, в якій людина повинна володіти компетентністю.

Реалії сьогодення вимагають від системи освіти таких підходів, за яких би здійснювалося формування цілісної особистості, яка володіє низкою компетенцій, необхідних для життя в умовах постійних змін. Цілеспрямована робота в системі шкільної освіти надає можливість сформувати в учнів такі знання, уміння, навички, настанови, які допоможуть їм вільно орієнтуватися в суспільстві, в інформаційному просторі, правильно вирішувати складні питання, тобто здобувати досвід, необхідний для життя в соціумі. Звичайно, такий досвід варто формувати ще з раннього дитинства, а з віком його вдосконалювати, адже соціокультурні умови вимагають, щоби цей процес був неперервним. На наш погляд, найефективніше цього можна досягти на уроках літературного читання.

У процесі навчання відбувається становлення читача, що здатний до самостійної читацької, творчої діяльності, здійснюється його мовленнєвий, літературний, інтелектуальний розвиток, формуються морально-естетичні уявлення і поняття, збагачуються почуття, виховується потреба в систематичному читанні [2, с. 81].

О. Савченко вказує на те, що метою початкового курсу «Літературне читання» є формування в молодших школярів першооснов читацької культури, емоційно-оцінного ставлення до змісту прочитаного, формування особистості засобами художнього слова [8].

Н. Бібік розглядає процес формування життєвих компетентностей як «засіб оновлення змісту освіти, який викликає однаковою мірою як зацікавленість, так і спротив серед учительства, науковців» [2, с. 80].

О. Овчарук вказує на те, що «у рамках компетентісного підходу в процесі формування змісту освіти передбачено посилення особистісної спрямованості процесу навчання» [2, с. 80].

Якщо проаналізувати зміст кожної життєвої компетентності, можна дійти висновку, що спільною

рисою кожної є формування соціальної та соціокультурної складової частини.

Питання соціокультурної компетенції вивчали багато дослідників, серед яких В. Сафонова, П. Сисоєв, В. Фурманова, П. Бех, Л. Біркун, Л. Калініна, І. Самойлюкевич, О. Савченко, В. Сухомлинський.

Л. Бойко вважала, що досвід, який дитина отримує в навчальному закладі, є досить корисним для її подальшого життя, тому формувати його варто починати ще з молодшого шкільного віку. Уміння жити в мінливих соціальних умовах залежить від рівня сформованості соціокультурної компетенції [2, с. 81]. Доцільність та успішність формування такої компетенції ще з раннього віку, на думку О. Коломінової, залежить від низки чинників:

1. Психологічних, що враховують такі вікові особливості учнів:

- відкритість молодших школярів до спілкування;
- сензитивність до засвоєння мов;
- чутливість дітей цього віку до новизни;
- відсутність у них, на відміну від підлітків і дорослих, упереджень, негативних стереотипів щодо інших народів, внутрішня схильність до міжкультурної комунікації.

2. Дидактичні чинники, на думку науковця, зумовлені тим, що робота з матеріалом, який відбиває соціально-культурні особливості, розширює інформаційне тло уроку і тим самим утворює чинник, який має позначатися на усвідомленні учнями своїх навчальних дій і суттєво прискорити темп останніх [5].

Складниками соціокультурної компетентності є: а) соціокультурні знання; б) знання певних фактів національної культури; в) уміння, навички мовленнєвої та немовленнєвої поведінки.

Соціокультурна компетентність передбачає знання національно-культурних властивостей різних народів, правил мовленнєвої та немовленнєвої поведінки в різних ситуаціях спілкування, особливостей етикету носіїв мови та вміння здійснювати свою мовленнєву поведінку відповідно до цих знань.

Рівень володіння мовними засобами визначає успішність та характер соціалізації дитини, що формує соціокультурний досвід дитини. Тому потрібно ще з молодшого шкільного віку дитину з вадами зору цілеспрямовано навчати мови, що сприятиме унормуванню мовлення дитини та перетворення його на засіб пізнання.

Важкі порушення зору зумовлюють своєрідність процесу соціалізації людини, яка в загальному її розумінні означає залучення індивіда до людської культури [9, с. 102].

Водночас варто зважати на те, що соціокультурний досвід дитини молодшого шкільного віку з вадами зору тісно пов'язаний із такими психічними

процесами, як сприймання, пам'ять, мислення, уява тощо. А діапазон індивідуальних відмінностей у соціальній компетентності дитини з вадами зору залежить від сформованості цих процесів. Працюючи з дітьми молодшого шкільного віку з вадами зору, необхідно розробити психокорекційну програму розвитку пізнавальних процесів учнів. У цій програмі доцільно розробити вправи для роботи з дітьми з вадами зору, а також тематику бесід із батьками, поради для батьків.

Будь-яка людина від народження не має певних форм поведінки, а це означає, що вона їх має набувати завдяки засвоєнню досвіду попередніх поколінь під час соціалізації.

У педагогічному плані соціалізація означає розширення в результаті навчання і виховання сфери діяльності і спілкування індивіда, процес становлення його особистості, включаючи самосвідомість і активну життєву позицію [9, с. 102].

Дослідження, проведені в тифлопсихології, свідчать про те, що особливостями знань дітей із вадами зору є їхня формальність, схематичність, не наповненість реальним змістом. Чим глибше порушений зір, тим більше проявляються визначені особливості. Особливо коли рівень педагогічної майстерності тифлопедагогів не відповідає вимогам. У такому разі формальний характер набутих дітьми з вадами зору знань перешкоджає їх застосуванню, перенесення в нові ситуації [9, с. 103].

Сучасна спеціальна школа повинна формувати активного читача, який би зміг самостійно прочитати книгу і розібратися в ній, в якого б постіно була потреба в читанні, який би міг вибрати потрібну книжку на певну тему.

Самостійна читацька діяльність – це особливий вид роботи з дитячою книжкою на уроках літературного читання, мета якого – забезпечити дітям знання книжок із доступного кола читання, відпрацьовувати в них звичку, а потім потребу самостійно й осмислено вибирати і самостійно читати ті дитячі книжки, які їм потрібні та цікаві [10, с. 111].

Термін «читацька самостійність» як особистісна властивість читача характеризується наявністю в читача мотивів, які збуджують його звертатися до книжок, і системи знань, умінь і навичок, які дають можливість із найменшою затратою часу і зусиль реалізувати свої спонукання згідно із суспільною й особистісною необхідністю.

Об'єктивним показником читацької самостійності в дітей із вадами зору варто вважати знання широкого кола доступних даному віку книжок, усвідомлення того, що книжка – основне джерело поповнення знань, задоволення пізнавальних інтересів, уміння орієнтуватися в книжковому світі, вибирати для читання насамперед твори, які ввійшли до скарбниці вітчизняної і зарубіжної літератури, а також здатність отримувати й аналізувати

інформацію із друкованих і електронних джерел [10, с. 112].

Самостійність у читанні учнів із вадами зору, тобто здатність свідомо вибирати книжку, без сторонньої допомоги прочитати її, самостійно організувати власний вільний час за допомогою читання книг, – вищий ступінь читацької діяльності.

Сучасна спеціальна школа з перших днів навчання учнів із вадами зору формує життєві навички та читацькі компетентності.

З метою визначення особливостей формування самостійної читацької діяльності учнів початкових класів із вадами зору проведено спеціальне дослідження з вивчення актуального рівня їхньої самостійної читацької діяльності. Методикою дослідження передбачено вивчення мотиваційного, змістовного, процесуального компонента читацької самостійності. У процесі дослідження враховані всі особливості стану зору кожної дитини. Оскільки ступінь порушення гостроти зору, поле зору, діагнози в дітей із вадами зору неоднакові, то й їхні можливості в оволодінні читацькою діяльністю теж неоднакові.

Дослідженням виявлено, що учні з вадами зору відстають в опануванні всіх компонентів самостійної читацької діяльності. Змістовний компонент цієї діяльності характеризується невмінням класифікувати книги за темами, за жанрами, за авторською приналежністю; нездатністю визначати структурні елементи книги (обкладинка, титульний лист, малюнок, прізвиська автора та художника-оформлювача); незнанням видів бібліотечно-бібліографічної допомоги (тематична картотека, книжкова виставка, рекомендаційний список).

Значне відставання учнів із вадами зору виявилось у сформованості навички читання. Багато дітей із вадами зору не вправляються в читанні, вони використовують допомогу успішних учнів, вихователів (у школі), удома – батьків. Аналіз швидкості читання учнів із вадами зору показав, що в середньому вони всі відстають від норми, а з віком відставання збільшується, тому що діти мало читають і не вправляються.

У показниках правильності читання в дітей із вадами зору зафіксовано спотворення слів, яке з віком збільшується.

Значно відстають учні з вадами зору за показниками виразності. Вони не дотримуються логічних пауз, не ставлять логічних наголосів, не зупиняються на розділових знаках. Помічено взаємозв'язок між достатнім запасом знань про навколишній світ, належним рівнем зв'язного мовлення та швидким оволодінням навички читання.

Визначення особливостей читацької діяльності сприяло виявленню труднощів, яких зазнають учні з вадами зору під час переказування прочитаного твору. Цей стан можна пояснити тим, що такі учні всю свою увагу зосереджують на правильності

та швидкості читання, випускаючи смисл прочитаного. Унаслідок труднощів переказування 25% учнів із вадами серед обстежуваних назвали літературне читання серед своїх нелюбимих уроків.

Дослідженням констатовано залежність розвитку окремих сторін читання від мовленнєвого розвитку дітей із вадами зору. Спостереження за правильністю читання показують, що викривлення слів, закінчень, заміни букв трапляються в дітей із недорозвитком фонематичного слуху і звукового аналізу, брак швидкості й виразності – у дітей із порушеннями вимови та через недостатнє вправлення в читанні; порушення розуміння прочитаного фіксували в дітей із загальним недорозвитком мовлення, збідненим чуттєвим досвідом, несформованим зв'язним мовленням, обмеженим словниковим запасом.

Нами визначено, що в оволодінні навичкою читання учнями з вадами зору основним чинником, який негативно впливає на цікавість до читання, є уповільненість процесу читання. Уповільнене читання потребує максимального напруження, а через труднощі зорового сприймання в дітей із вадами зору спостерігається нестійкість, часті відволікання від тексту, особливо після тривалого зорового навантаження. Суперечності між психічними можливостями дітей із вадами зору і засобами їхньої пізнавальної діяльності створює значні труднощі в опануванні навички читання.

Мотиваційний компонент самостійної читацької діяльності учнів із вадами зору засвідчує: до книг їх спонукають здебільшого соціальні мотиви, серед яких переважають вимоги вчителів і батьків (45,3%), а серед учнів із нормальним зором читають книги за самостійним вибором та бажанням 58,8%. Виявлено, що позитивне ставлення учнів із вадами зору до книжок залежить «від бажання, від емоційного стану», що в них «немає часу», «задають багато уроків, а уроки треба вчити», що «хочеться гуляти». Більшість учнів із вадами зору сприймають книжку, читання не як джерело знань, а як розвагу, тому вибирають цікаві для себе, але неглибокі та розважальні за змістом книги.

Виходячи з вищезазначеного, на уроках літературного читання важливо формування таких соціокультурних компетенцій:

- визначення змісту книжки з її елементами;
- самостійне читання книг;
- робота зі словниковими словами;
- постійне збагачення життєвого досвіду;
- вирішення практичних завдань за допомогою спостережень, порівнянь, пошуку нового в словниках, енциклопедіях.

Значним чинником соціалізації учнів із вадами зору є дитяче співтовариство з однолітками. У дитячому колективі процес соціалізації відбувається прискорено. На уроках літературного читання формуванню цих компетенцій сприяє інтерактивна

взаємодія між учасниками навчально-виховного процесу.

Отже, на уроках літературного читання необхідно використовувати якомога більше новинок, які б зацікавили учнів із вадами зору. Треба ставити учня з вадами зору в позицію дослідника, учити його спостерігати й аналізувати навколишні явища та події, пробуджувати в нього цікавість до завдань, які дитині доведеться вирішувати в майбутньому.

Читання художніх творів, де розкривається внутрішній світ переживань, думок, мрій людини, розширює життєвий досвід, сприяє усвідомленню дитини цінностей, норм поведінки. Це зміцнює «природне бажання дитини ставати кращою» (В. Сухомлинський).

Осмилення змісту багатьох творів, де описано почуття і вчинки дійових осіб, викликає у дітей із вадами зору глибоке співпереживання, що є своєрідним особистісним засобом освоєння дійсності, дозволяє їм зрозуміти внутрішній світ інших людей.

Ураховуючи особливості учнів із вадами зору, широко використовуються ігрові методи. Порівняно з іншими формами навчання гра досягає своєї мети непомітно для дитини, тобто не потребує тиску на особистість учня з вадами зору.

Також на уроках літературного читання бажано використовувати інтерактивні методи і прийоми роботи, технологію формування критичного мислення, метод проектів. Тому що саме під час інтерактивного навчання учні з вадами зору вчать мислити, висловлювати власні думки; формуються навички толерантного спілкування, об'єктивного оцінювання власної роботи та роботи інших.

Розвивати читацьку діяльність учнів із вадами зору, їхнє мислення та творчі здібності допомагає використання на уроках таких прийомів та методів роботи:

– «Асоціативний куц» (в основу покладено схему, яка креслиться на великому аркуші паперу вчителем разом із дітьми. У центрі – ключове слово. Тоді видно, які нові знання, отримані на уроці, «прирошуються» – «куц, який росте»);

– «Знаємо – хочемо дізнатися – дізналися» (в основу покладено таблицю, яка заповнюється разом з учнями);

– «Дошка запитань» (на стіні класу вивішується великий аркуш паперу, на якому вчитель просить учнів із вадами зору записувати будь-які питання, що в них виникають у процесі роботи із книгами);

– «Ключові слова» (під час роботи із книжкою важливим є переосмилення її змісту, оцінка, виділення головного. Ця стратегія дозволяє розвинути вміння: створювати цілісну картину прочитаного, виділяти головне, суттєве);

– «Активне читання» (в основу покладено читання тексту з одночасним маркуванням окремих його частин спеціальними позначками на

полях. Ця стратегія дозволяє глибоко вивчати текст, навчає класифікувати інформацію);

– «Критичне читання тексту в парах» (парі пропонується прочитати текст; потім перший учень повинен назвати головну думку чи найсуттєвіше із прочитаного, другий – записати ключові слова до прочитаного тексту).

Доцільно на уроках літературного читання активно практикувати «читання вголос». Таке читання створює відповідне мовне середовище, сприяє розвитку навичок вимови. Воно є основним загальним засобом для навчання читання.

Голосне читання сприяє розвитку живої усної мови, виховує вміння говорити правильно, виразно. Тому на уроках вчителів необхідно демонструвати учням із вадами зору зразки правильного, виразного читання і вимагати цього від учнів. Для цього використовуються різні форми читання вголос:

– індивідуальне;
– хорове;
– вибіркове;
– читання за особами;
– читання в парах;
– ланцюжкове;
– читання «буксиром»;
– читання «дощиком»;
– читання на одному диханні якнайбільше слів;
– читання з орієнтацією на розділові знаки;
– читання того самого речення з різною інтонацією;

– читання за «диктором»;
– читання та знаходження уривка до малюнка;
– знаходження за даним початком або кінцем усього речення (уривка);

– знаходження речення, за допомогою якого можна виправити допущену помилку;

– читання, знаходження речень, що стали приказкою (для байки);

– читання та визначення речень, що правдиво, а що вигадано (для казки);

– знаходження й читання речення зі знаком оклику, питання, дефісом;

– знаходження в оповіданні найдовшого слова, слова в лапках;

– читання за планом;

– читання найкрасивішого місця в оповіданні;

– конкурсне читання віршів;

– самостійне читання;

– інсценування.

На уроках літературного читання доречно широко використовувати різноманітні інноваційні технології, які вдосконалюють зорове сприйняття і вимову, дають змогу вчителю з меншою затратою сил досягти глибоких і міцних знань учнів із вадами зору. Це: «Читання із зупинками», гра «Так – ні», «Читання з передбаченням», «Крісло автора», «Мозкова атака», гра «Карусель», мето-

дика «Взаємне навчання», «Кероване читання з передбаченням», «Порушена послідовність» та інше.

Висновки. Аналіз загальної та спеціальної психолого-педагогічної літератури із проблеми дослідження показав, що питання формування життєвих компетентностей засобом розвитку самостійної читацької компетенції учнів початкових класів із вадами досконало не розроблено, що суттєво погіршує соціалізацію таких учнів та можливості корекційно спрямованого керування цим процесом.

Дитинство – це важливий повноцінний період життя людини. Цей вік сприятливий для формування основ культури поведінки, особливий етап у формуванні ставлення людини до навколишнього світу.

Отже, інноваційні уроки літературного читання спрямовані на забезпечення гармонійно розвинутої особистості, що є пріоритетним завданням учителя початкових класів, посідає важливе місце в системі підготовки дитини з вадами зору до самостійного життя, урахувавши особливості сучасності; є джерелом пізнання, чинником емоційного впливу на дітей із вадами зору.

Цінність таких занять для педагогів полягає в тому, що вони сприятимуть розвитку творчого потенціалу вчителя, дадуть можливість зацікавленим педагогам поглянути на власну педагогічну діяльність по-новому, допоможуть учням із вадами зору стати активними і свідомими учасниками власного навчального процесу, тому що активний підхід до навчання спонукає до досліджень та відкриттів, до застосування елементів перспективних педагогічних технологій.

Завдання – навчити учнів із вадами зору обґрунтовувати власну поведінку, передбачати її результати; самореалізовуватися, визначати духовні орієнтири; свідомо ставитися до основних життєвих проблем, а найголовніше – навчити пізнавати, працювати, жити разом.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку самостійної читацької діяльності та формування життєвих компетентностей учнів початкових класів із вадами зору. Перспективу подальших наукових пошуків убачаємо в розробленні засобів формування важливих якостей особистості під час формування життєвих

компетентностей та розвитку самостійної читацької діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Анісімова Г., Нікулочкіна О. Сучасний урок у початковій школі: традиції та інновації : навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 104 с.
2. Бойко Л. Формування ключових компетентностей на уроках літературного читання в початкових класах. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2010. № 5 (7). С. 80–84.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти : постанова КМУ № 87 від 21 лютого 2018 р.
4. Стіл Джанні, Мередіт Курт, Темпл Чарльз. Методична система «Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів» : посібники. I, II, III, IV ч. Науково-методичний центр розвитку критичного та образного мислення «Інтелект».
5. Життєва компетентність особистості / за ред. Л. Сохань, Г. Несен. Київ : Богдана, 2003. 347 с.
6. Орап М. Мовленнєва соціалізація дітей молодшого шкільного віку. *Проблеми загальної та педагогічної психології* : збірник наукових праць інституту психології ім. Г.С. Костюка. 2008. Т. XII. Ч. I. С. 445–456.
7. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua>.
8. Савченко О. Дидактика початкової школи. Київ : Абрис, 1997. 416 с.
9. Синьова Є. Тифлопсихологія : підручник. Рекомендовано МОН. Київ, 2008. 365 с.
10. Спеціальна методика навчання української мови в школах для дітей з порушеннями зору: навч. посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / за ред. С. Федоренко. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. С. 111–131.
11. Трамбицька Н. НУШ: пізнавальне, навчальне та ігрове спілкування. *Завуч. Шкільний світ* : газета для заступників директорів загальних середніх навчальних закладів. 2018. № 9. С. 28–33.
12. Чернецький Т. Сучасний урок: теорія і практика моделювання : навчальний посібник. Київ : ТОВ «Праймдрук», 2011. 352 с.
13. Яцук І. Формування життєво компетентної особистості: Науково-методичний посібник. Хмельницький : Видавництво Хмельницького гуманітарно-педагогічного інституту, 1999. 381 с.